

Кабінет правознавства

Igor КОЛЯДА,
Ніна ЗАГРЕБЕЛЬНА,
НПУ ім. М. Драгоманова

ТЕМА: НАЙВИЗНАЧНІШІ ПАМ'ЯТКИ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Мета: повторити з учнями навчальний матеріал, основні поняття з вивченої теми, розвивати у учнів образне мислення, фантазію, уяву, спрямовувати їх на підвищення пізнавального інтересу до предмету, виховати правову культуру.

Тип уроку: урок повторення вивченого матеріалу.

Форма уроку: урок — театралізована гра.

Обладнання: програма.
Михайленко О. «Основи правознавства. 9 кл.», К., 1997;

Турченко Ф. «Новітня історія України. 11 кл.»;
Конституція України.

Хід уроку:

Підготовчий етап: Після вивчення нової теми вчитель задає учням домашнє завдання, розподіляючи між ними ролі:

— хлопчик-двієчник, який одночасно виступає і ведучим гри;

- Я.Мудрий;
- литовський шляхтич;
- городянин;
- Б.Хмельницький;
- П.Орлик;
- сенатор;
- М.Грушевський;
- П.Скоропадський;
- В.Винниченко;
- Петрушевич;
- громадянин СРСР;
- I і II Президенти незалежності України.

Кожний з учнів має підготувати текст своєї доповіді, костюм, запитання учасникам з іншої доби. Учень має проаналізувати позитивні і негативні риси документу.

Основний етап:

На початку уроку вчитель задає учням питання щодо понять «звичай», «джерела права», «правова культура».

Потім починається міні-вистава.

За столом сидить двієчник і готує домашнє завдання з правознавства, говорить:

— Ну і завдання задав наш вчитель. Які пам'ятки? Яка правова культура? Я нічого не розумію. Якби хтось це детально пояснив чи показав фільм. Можливо, я б і зрозумів.

І тут біля учня починають з'являтися по черзі вищатні діячі, які жили і діяли в певний період і творили пам'ятки правової культури.

Я.Мудрий: Що, хлопчику, не можеш зрозуміти текст документу, який я починав писати? Добре, я допоможу тобі. «Руська правда» була найважливішою пам'яткою Київської держави. Я почав її писати ще у 30-х рр. XI ст. під назвою «Правда Ярослава», а вже пізніше мої сини доповнили її. Цим документом закріплювалась феодальна власність на землю, угіддя, рухоме майно (коні, знаряддя виробництва). У «Руській Правді» зафіксовано види угод: міна, купівля-продаж, позика, поклада, особистий найм. Найповніше був відпрацьований договір позики, об'єктом якого були не тільки гроші, а й хліб, мед.

Багато уваги приділяв я і кримінальному праву. Злочин трактувався як «обида». Суб'єктом злочину могла бути будь-яка особа, крім холопа, за якого відповідав його пан. Найпоширенішими покараннями були грошові, а найсуворішим — конфіскація майна злочинця і вигнання його з общини. За вбивство, наприклад, стягувалося на мою користь, тобто князя, від 5 до 80 гривень, за інші злочини від 3 до 12. У моєму документі смертна кара не зафіксована, але вона застосовувалася за виступи проти влади, а також за зраду князя.

ної небезпеки, яка нависла над Україною в зв'язку з державним переворотом в СРСР 19 серпня 1991 року;

— продовжуючи тисячолітню традицію державотворення в Україні;

— виходячи з права на самовизначення, передбаченого Статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами;

— здійснюючи Декларацію про державний суверенітет України, Верховна Рада УРСР урочисто

ПРОГОЛОШУЄ

незалежність України та створення самостійної Української держави — України.

Територія України є неподільною і неотторканою.

Віднині на території України мають чинність виключно Конституція і закони України».

На всеукраїнському референдумі, який відбувся 1 грудня 1991 р., було підтверджено Акт проголошення незалежності України і обрано І Президента незалежної України. Ним став я — *Л. Кравчук*.

А вже 7—8 грудня в Біловезькій Пущі разом з С.Шушкевичем (голова ВР Республіки Білорусь) і Б.Єльциним (Президент Росії) підписали угоду про створення Співдружності Незалежних Держав (СНД).

В свою чергу, ІІ Президент незалежної України *Л. Кучма* розповідає про прийняття 28 червня 1996 р. Конституції України. За нею Україна проголошувалася суверенною, демократичною, соціальною, правовою державою.

А тепер спробуй відповісти на запитання:

1) Акт проголошення незалежності України — це крок вперед чи вимушена необхідність?

2) Чи охоплює Конституція України, на Ваш погляд, всі галузі соціального, економічного, політичного життя суспільства?

В кінці уроку вчитель разом з учнями оцінює гру акторів, правильність наведених фактів, активність учнів, які відповідали на запитання, і ставить оцінки.

Домашнє завдання: відповідь на запитання: «В якій з пам'яток правової культури України найбільш охоплені і захищені права українського населення?».

Назва держави	Форма державного устрою	Форма державного управління	Політичний режим
Київська держава	Федерація східнослов'янських племен	Абсолютна монархія	Авторитарний (військово-диктаторський)
Держава Б.Хмельницького	унітарна (проста)	козацька республіка	демократичний
УНР	унітарна (проста)	парламентська республіка	демократичний
УРСР	у складі федерації	республіка	авторитарний (тоталітарний)

ВАРІАНТ I

Відповідно співставте дати і події за схемою, наприклад 1а, 3б

1. I Універсал Центральної Ради	а)	6 листопада 1917 р.
2. III Універсал Центральної Ради	б)	1929 р.
3. Конституція УРСР	в)	28 червня 1996 р.
4. Акт проголошення незалежності України	г)	10 червня 1917 р.
5. Конституція України	д)	24 серпня 1991 р.

ВАРІАНТ II

Відповідно співставте дати і події за схемою, наприклад 1а, 3б

1. I Універсал Центральної Ради	а)	1937 рік
2. IV Універсал Центральної Ради	б)	22 січня 1918 р.
3. Декларація про державний суверенітет України	в)	28 червня 1996 р.
4. Конституція УРСР	г)	2 липня 1917 р.
5. Конституція України	д)	16 липня 1990 р.

ВАРІАНТ II

ТЕМА: Найвизначніші пам'ятки правової культури.

МЕТА: Повторити з учнями основні етапи розвитку української державності, вивчити та закріпити знання про пам'ятки правової культури.

Розвивати у них критичне мислення, вміння самостійно аналізувати, узагальнювати, працювати з документами. Спрямувати учнів на підвищення пізнавального інтересу до предмету, виховувати шанобливе ставлення до правової культури свого народу.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: Програма.

І.Коляда, Я.Лозовий. Основи правознавства, 9 кл.

О.Михайленко. Основи правознавства, 9 кл.

ПЛАН

1. Пам'ятки правової культури України Х—XIX ст.

2. Правові пам'ятки 1917—1921 р.

3. Пам'ятки правової культури незалежної України.

Хід уроку.

І. Перевірка домашнього завдання.

Учитель перевіряє як інші заповнили таблицю (д/з).

Назва держави	Форма державного устрою	Форма державного управління	Політичний режим
Київська держава Держава Б.Хмельницького УНР УРСР			

2. Завдання продовжити речення.

1. Перші державні утворення на території України виникли у... (І тис. до н.е.).

2. Першими державними утвореннями Північного Причорномор'я були... (кімерійці, скіфи, сармати, готи, гунни).

3. Давньослов'янською державою на території сучасної України була... (Київська Русь).

4. Військово-політичним демократичним утворенням сер. XVI ст. була (Запорозька Січ).

II. Вклад нового матеріалу.

1. Вчитель проводить бесіду з учнями.

Пригадайте, які правові пам'ятки ви знаєте з курсу історії України від Я.Мудрого до початку XX ст.?

Які основні ідеї цих документів?

На захисті чийх прав вони стояли?

Коли і ким були прийняті ці документи?

2. Розповідь вчителя.

3. Робота з документами.

Зачитується Акт проголошення незалежності України. Після цього вчитель запитує, яка основна ідея закріплена в цьому правовому документі? Його історичне значення.

Аналогічно аналізується Конституція України. Зачитати Ст. 1, 3, 5, 6, 7, 10, 15, 16, 20.

III. Первинне закріплення матеріалу за системою карток (прикладі додаються).

Домашнє завдання: Порівняти дві будь-які правові пам'ятки за такими ознаками: назва пам'ятки, дата створення, автор, основні

положення, історичне значення.

Розповідь учителя.

Універсали Центральної Ради.

Після того, як ЦР зрозуміла, що Тимчасовий Уряд Росії не підтримає її домагань про автономію України, вона видала перший універсал (23 червня 1917 р.), у якому закликала народ самочинно будувати українську державність.

Другий універсал (16 липня 1917 р.) повідомляв, що в результаті переговорів Тимчасовий уряд і ЦР визнали одне одного.

Третім універсалом (20 листопада 1917 р.) у зв'язку з більшовицьким переворотом, ЦР проголосила утворення Української Народної Республіки в автономних зв'язках з Росією. Універсал проголосував демократичні принципи: свободу слова, друку, віросповідання, зборів, страйків, недоторканість особи, скасування смертної кари, амністію політичним в'язням, 8-годинний робочий день, визнання національної автономії народів, що населяють Україну.

Четвертий Універсал (22 січня 1918 р.) проголосив самостійність і незалежність України.

Через тиждень на сесії ЦР буде прийнято конституцію УНР, яка у зв'язку з приходом до влади П.Скоропадського не була введена в дію.

Конституційні акти Гетьманату, Директорії, ЗУНР.

П.Скоропадський, прийшовши до влади 29 квітня 1918 р., видав «Грамоту до всього українського народу» та «Закони про тимчасовий устрій України», за яким гетьман мав законодавчу і виконавчу владу, був верховним «воеводою» армії і флоту. Усі закони ЦР скасовувалися, назву УНР замінено на Українську Державу. Новий устрій держави нагадував систему, що існувала за царизму.

Після того, як гетьман зрікся влади (24 грудня 1918), Директорія на чолі з В.Винниченком відновила УНР, ухвалила закон про передачу селянам поміщицької землі без викупу. Але розвинути далі свою роботу Директорії не вдалося. Ще одна спроба утворити незалежну Українську Державу зазнала невдачі.

Головним документом ЗУНР, що виникла наприкінці 1918 р. внаслідок розпаду Австро-Угорської імперії, був «Тимчасовий закон про адміністрації ЗУНР». Найвищим законодавчим органом була визначена Національна Рада, виконавчим — Державний Секретаріат. Місцеве управління забезпечували по-

вітові, сільські і містечкові комісари.

Конституції Радянської України.

За роки більшовицької влади в Україні було прийнято чотири конституції (1919, 1929, 1937, 1977). Усі вони формально проголошували Україну суверенною державою. Однак зовнішня політика, фінанси, військова справа, торгівля, транспорт належали до компетенції Москви. Незважаючи на декларування, вся влада у центрі і на місцях була зосереджена в руках партійних органів. УРСР не була ні правовою, ні демократичною державою.

Але комуністичний тоталітаризм зазнав краху, на руїнах радянської імперії постали нові суверенні держави, серед них — Україна. 28 червня 1996 на п'ятому році незалежності, прийнято нову Конституцію України, яка проголосила її суверенною, незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою.

Уперше в історії України державний, народний і національний суверенітети знайшли своє повноцінне втілення у Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року.

Цей важливий політичний і правовий акт, який започаткував новий етап становлення України як держави, засвідчив відмову України від участі в підписанні нового союзного договору, забезпечував суверенітет України у складі СРСР.

Україна визначається як суверенна національна держава, що існує і розвивається в існуючих кордонах на основі здійснення українською нацією свого невід'ємного права на самовизначення. Вона є самостійною у вирішенні будь-яких питань свого державного життя.

Громадяни всіх національностей становлять народ України. Він є єдиним джерелом влади державної влади, яка здійснюється за

принципом розподілу на законодавчу, виконавчу і судову. Україна має своє громадянство.

Україна самостійно визначає свій економічний статус, порядок використання природних ресурсів.

Будучи самостійною у вирішенні питань науки, освіти, культури, Україна гарантує всім національностям, що проживають на її території, право вільного національно-культурного розвитку.

Україна має власні Збройні сили, органи внутрішньої безпеки та внутрішні війська. Вона визнає пріоритет загальнолюдських цінностей перед класовими, норм міжнародного права перед нормами внутрідержавного. Декларація заклала основи майбутнього суверенітету України.

АКТ ПРОГЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

24 серпня 1991 року

Виходячи із смертельної небезпеки, яка нависла над Україною в зв'язку з державним переворотом в СРСР 19 серпня 1991 року,

— продовжуючи тисячолітню традицію державотворення в Україні;

— виходячи з права на самовизначення, передбаченого Статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами;

— здійснюючи Декларацію про державний суверенітет України, Верховна Рада УРСР урочисто

ПРОГЛОШУЄ

незалежність України та створення самостійної Української держави — України.

Територія України є неподільною і неотторканою.

Віднині на території України мають чинність виключно Конституція і закони України.

